

בעיני עורך דין הלבנת הון

עו"ד יעל גרוסמן

החלת איסור הלבנת הון - יוצאים לדרך

לא קלה: מציאת שביל הזהב בין החובה שהוטלה עליה לאכוף את הוראות החוק על משרד עורכי הדין, לבין המגבלה שהטיל עליה המחוקק - להימנע מפגיעה בחיסיון עו"ד-לקוח.

כל עורך דין הנותן שירות עסקי מחויב על פי הצו לדרוש מלקוחותיו למלא את טופס הכרת הלקוח. מטרת מילוי הטופס לזהות את בעל הרכוש שביחס אליו יינתן השירות העסקי ואת הנהנה ממנו, לתעד זאת, ולבצע הערכת סיכון אם במתן השירות העסקי ללקוח קיים סיכון להלבנת הון. ההגדרה בחוק של המונח "שירות עסקי" אינה ברורה מספיק. כך גם היקף התחולה של החובה. על מי, למשל, חלה החובה כשהשירות ניתן על ידי מספר עורכי דין? מה הדין כשהשירות המבוקש הוא עריכת הסכם בלבד? האם הביטוי "הקמת חברה"

בימים אלה החל תהליך האכיפה של החוק המטיל חובות על עורכי דין לפי חוק איסור הלבנת הון. הממונה על נותני שירות עסקי, שהוא הממונה על אכיפת החוק על עורכי דין ורואי חשבון, החל בביקורות על משרדי עורכי הדין, ובעתיד הקרוב יגיע תהליכים שיובילו להטלת סנקציות על המפרים אותו.

יחידת הממונה על נותני שירות עסקי, שהוקמה במסגרת משרד המשפטים, שולחת בימים אלה לחלק ממשרדי עורכי הדין דרישות להמצאת מסמכים. הם נדרשים להעביר לממונה את טפסי הכרת הלקוח שנערכו במשרדם מאז 2.9.15, דהיינו מאז מועד כניסתו של החוק לתוקף.

בשנים הקרובות תצטרך יחידת הממונה להתמודד עם משימה

בשנים הקרובות תצטרך יחידת הממונה להתמודד עם משימה לא קלה: מציאת שביל הזהב בין החובה שהוטלה עליה לאכוף את הוראות החוק על משרד עורכי הדין, לבין המגבלה שהטיל עליה המחוקק - להימנע מפגיעה בחיסיון עו"ד-לקוח

מתייחס לרישום? להסכם? לשניהם? המחוקק העתיק את ההגדרה מן ההמלצות הבינלאומיות ולא טרח להבהיר ולהתאימה לתנאי הארץ.

טפסי "הכרת הלקוח" שנדרשים לקוחותיהם של עורכי הדין למלא דומים באופיים לשאלוני הכרת הלקוח שממלאים לקוחות הבנקים ויתר הגופים הפיננסיים. הלקוחות נדרשים להצהיר על מקור רכושם, ולגלות מיהו על בעל השליטה והנהנה האמיתי בו, אולם השאלון מנוסח באופן מסורבל ולא ברור.

הממונה, שיבחן את הטפסים שממלאים הלקוחות, יקבע אם עורך הדין פעל כראוי וביצע הערכת סיכון או אם פעל למרות שהעריך שקיימת רמת סיכון גבוהה להלבנת הון. יש להניח שמטלה זו תבוצע באמצעות בדיקה דקדקנית של הטפסים, איתור "דגלים אדומים", סתירות בין חלקי הטופס, איתור פרטים בלתי סבירים ומסמכי זיהוי חסרים.

הממונה יבחר את משרדי עורכי דין שבהם תיערך הביקורת לפי קריטריונים שונים, וייעזר לשם כך במאגרי המידע של גופים שרושמים עסקאות כגון הטאבו, רשם החברות ודומיהם, וכן בבדיקות ממוקדות סיכון או מדגמיות.

בעקבות הפרה של הוראות הצו יוכל הממונה לנקוט בשני סוגים של סנקציות, הנבדלות מהותית זו מזו: בקשה להטלת עיצומים כספיים על המפר, שהיא סנקציה מינהלית באופייה, או הגשת קובלנה לבית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין שהיא סנקציה משמעתית.

הבחירה בדרך הביניים

במסגרת התיקון לחוק נדרשה לשכת עורכי הדין להגדיר כלל אתי חדש. הכלל אוסר על עורך דין לבצע פעולה בשביל לקוח במקרים שבהם הוא מעריך שקיימת רמת סיכון גבוהה להלבנת הון. האפשרות שנקבעה בחוק להעמיד עורך דין לדין משמעתי בעקבות הפרת הצו, הייתה פרי שררה בין לשכת עורכי הדין למשרד המשפטים. משרד המשפטים דרש להטיל על עורכי הדין חובות דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון על פעילות חשודה של לקוחותיהם, ואילו לשכת עורכי הדין דרשה להימנע מכך, עקב העובדה שהדיווח נושא אופי של "הלשנה" על הלקוח.

המחוקק בחר בדרך ביניים שהיא קונסטרוקציה ישראלית ייחודית, ובמסגרתה הוא פטר את עורכי הדין מהחובה להעביר דיווחים לרשות על פעילות חשודה של לקוחותיהם, אך הטיל עליהם אחריות משמעתית אישית, אם פעלו למרות קיומו של סיכון גבוה להלבנת הון.

בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין יצטרך לגבש לעצמו דרכי פעולה בנושא, למרות שבתי הדין לאתיקה אינם מורגלים לעסוק בתלונות של רגולטורים. כלל לא ברור כיצד יתמודד בית הדין של לשכת עורכי הדין עם המשימה שהוטלה עליו. חברי בית הדין שהם קולגות של הנילוניים, יצטרכו להכריע בשאלה אם חבריהם פעלו למרות שהעריכו שקיימת סכנה גבוהה להלבנת הון. מדובר בהכרעה קשה מכל היבט. זאת הן משום ש"הלבנת הון" היא מושג מורכב והגדרתו בחוק היא מסובכת, הן משום שלקביעה תהיה

השלכה לא רק על עורך הדין אלא גם על לקוחו, והן בגלל קיומה של חובה ספציפית לשמור על חיסיון עו"ד-לקוח. לא ברור כלל כיצד אפשר להוכיח את קיומה של "הערכה" בדבר סיכון להלבנת הון וגם לא ברור כיצד יתמודד בית הדין עם טענת הגנה לפיה עורך הדין הסתמך בהערכתו על מידע החוסה תחת יחסי עו"ד-לקוח.

תמרורי אזהרה

הסנקציה החלופית שבה יוכל הממונה לבחור הינה הגשת בקשה להטלת עיצומים על עורך הדין המפר. יש להניח שהליך הטלת העיצומים הכספיים יתנהל בדומה להליכים דומים המתנהלים כבר שנים רבות בפני ועדות העיצומים הדנות בבנקים ובגופים פיננסיים אחרים. אולם הניסיון שנצבר בתחום זה, מוכיח שקשה מאוד להתגונן בהליכים מסוג זה. הסיבה לכך נעוצה דווקא באופיין הטכני של ההפרות שבהן דנות ועדות העיצומים. קל להוכיח הפרות טכניות כגון זיהוי לפי תעודות זיהוי לא מתאימות וחוסר הקפדה במילוי טפסים. לכך יש להוסיף את העובדה שוועדות העיצומים מורכבות מנציגי הרגולטור ומנציגי הרשות לאיסור הלבנת הון, ומטילות על הנילוניים עיצומים כספיים גם כשמדובר בהפרות לא מהותיות.

להעמדת עורך הדין בפני ועדות העיצומים תהיה השלכה כבדת משקל על שמו הטוב, וקישור שמו להפרה של חוק איסור הלבנת הון עלול להיות הרסני עבורו, גם אם מדובר בעניין טכני מעיקרו. אמנם ועדות העיצומים יתחילו בפעילותן רק מהשנה השנייה ליישום החוק, אך דחייה של שנה אחת בלבד היא דחייה קצרה.

עיקרן של החובות שהוטלו על עורכי דין הוא, כאמור, ביצוע של זיהוי והכרת הלקוח, וביצוע של הערכת הסיכון. כאשר עורך הדין מעריך שקיים סיכון גבוה להלבנת הון בפעולה הנדרשת ממנו, עליו להימנע מביצועה. הוא אינו חייב להעביר דיווח לגורם כלשהו, ודי בכך שיימנע מהפעולה.

החובות הוטלו על עורכי דין כדי למנוע מצבים של שימוש בעורכי הדין מצד לקוחותיהם לביצוע פעולות של הלבנת הון. המחוקק סבור שהטלת חובות זהירות ובדיקה על עורכי הדין תקטין את הסיכון שהלקוחות ישתמשו בעורכי הדין ובשירותיהם ל"כיבוש" כספים שמקורם בעבירה. הכוונה היא, אם כן, למנוע סיוע מצד עורך הדין להלבין הון שלא במודע - שהרי סיוע במודע להלבנת הון מהווה עבירה פלילית.

את הערכת הסיכון על עורך הדין לבצע תוך היעזרות בשורה של "דגלים אדומים". רשימה של דגלים אדומים ניתן למצוא בתוספת הרביעית לצו (צו איסור הלבנת הון - חובות זיהוי, ניהול רישומים של נותן שירות עסקי למניעת הלבנת הון ומימון טרור, התשע"ה-2014), וכן באתר האינטרנט של הממונה על מתן שירות עסקי. הדוגמאות המובאות בתוספת לצו כוללות, למשל, לקוחות המבקשים לבצע שירות עסקי ללא הסבר או היגיון עסקי, לקוחות המבצעים פעילות במזומנים בסכומים גדולים ללא הסבר או היגיון עסקי, וכן לקוחות שמוגדרים בסיכון גבוה עקב תחום עיסוקם, עקב המדינה או הטריטוריה שבה הם מתגוררים או עקב אלה שמולן הם מבצעים עסקאות.

מארג הדרישות שהטיל חוק איסור הלבנת הון על עורכי הדין עומד לשנות במידת מה את פני המקצוע. צפויה תקופת הטמעה ארוכה. כל הגורמים המעורבים יצטרכו לגבש את דרכי היישום של החוק וניתן לנבא שצפויים ביניהם חילוקי דעות לא מעטים בנושא. יש לקוות שהממונה על מתן שירות עסקי ינהג בהירות המתבקשת, יפעל להבהרת הוראות החוק והצו, ויבצע בהקדם את ההתאמות הדרושות כדי להקל על הטמעתן.

עו"ד יעל גרוסמן, יו"ר (משותף) של הוועדה לאיסור הלבנת הון
www.halbanathon.co.il